

## **PRZYŁOŻYĆ SIĘ** (46) *vb pf*

o jasne.

*inf* przyłożyć się (16). ◇ *fut 1 sg* przyłożę się (1). ◇ *2 sg* przyłożysz się (2). ◇ *3 sg* przyłoży się (5). ◇ **[2 pl]** przyłożycie się. ◇ *3 pl* przyłożą się (3). ◇ *praet 1 sg m* przyłożyłem się (1). ◇ *3 sg m* przyłożył się (3). *f* przyłożyła się (1). *n* przyłożyło się (1). ◇ *3 pl m pers* przyłożyli się (5). *subst* przyłożyły się (1). ◇ *imp 1 pl* przył(o)żmy się (1). ◇ *con 3 sg m* by się przyłożył (3). ◇ *3 pl m pers* by się przyłożyli (3). ◇ **[con praet 3 sg m]** by się był przyłożył.

*Sł stp, Cn brak, Linde XVI* (pięć z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w. s.v. przyłożyć*.

1. *Dołączyć się swoim udziałem materialnym lub uczestnictwem; conferre Vulg; operam navare Modrz* (18) :

*przyłożyć się do kogo* (1): álboż fię tácy [ubożsi] do inſzych ná wyprawę całego żołnierzá przyłożą/ iáko ci co fię ich wiele ná iednego koniá wyprawę fkládać będzie. *GrabPospR* M2.

*przyłożyć się do czego* [= *do wydatków*] (6): aby dał pan onego łanu 4 grosze, kmieć 4 gr, ksiądz 4 gr, [...] i ktobykolwiek dobra Rzeczypospolitej używał, aby też do tej obrony się przyłożył. *Diar* 77; Prosimy, aby [duchowni] też ukazali z nami tę społeczną miłość WKM i Rzeczypospolitej, czym też chcą do tego naszego podatku się przyłożyć. *Diar* 77, 64; *OrzJan* 124; *GrabPospR* M4v; Gdzieby Boże zachoway/ pokázalo fie/ żeby tymi fpofobámi/ nieprzyácielowi wytrzymáć fie niemogło/ famo Duchowieńftwo bez wyćifku/ niezániechałoby fie do tego przyłożyć/ fobie od żywności odiáwfy. *PowodPr* 84; **[BielKron 1597 746]**.

*przyłożyć się do czego* [= *do działania*] (3): Tom ia piłał ná fíoſtry fwéy miłéy żądánié/ Które vmnie ták ważné/ iáko rozfkazánié. Y lámá fye do tego dobrze przyłożyła *KochDz* 109. *Cf Ze zdaniem, »spólnie się przyłożyć«*.

*przyłożyć się z czego* (1): áby wfzyfcy ktorzykolwiek pożytki fwe w Rzeczyp. náſzey máią/ [...] żołnierzá wyprawowáli [...] owa zgoła żadnych pożytkow by namnieyfzych nie wymuiąc/ [...] z ktorychby fię wedłuk przyftoyności ná taką wyprawę przyłożyć nie miał/ ten co ie bierze *GrabPospR* L2v.

*przyłożyć się komu* (1): Bo ktorzy fię zdáli być czym mnie fię niczym nie przyłożyli [tj. *nic od nich nie przejąłem*]. *WujNT Gal* 2/6; **[Mamy też nadzieję o wmm., [...], iż [...]** radą także, pomocą wszelką i słaniem na synody nasze, jako bracia łaskawi a miłościwie się nam przyłożycie *AktaSynod* III 538; Duchowni tym częfem Synod fwoy w Piotrkowie odprawowáli/ ná którym przyłożyli fie dobrze do poborow Krolowi ná tę wojnę *BielKron 1597 746].*

*przyłożyć się ku komu, k czemu* (2): Kto z gofpodárstwá/ á kto záś z wyflugi Zbierze pieniądze: y z kupiectwá drugi: Iefli fye żoná nieprzyłoży ktemu/ zginąć wfzytkiemu. *KochPieś* 42; y Bóg/ rozumieiąc/ iż w tym porządnym zgromádeniu/ [...] y chwałá iego gruntownieyfza być miałá/ przyłożył fye y fám ku téy fpółeczności/ á praw ludzkich/ [...] náuką fwą niebieską podpárł/ y rátował. *KochWr* 24.

*przyłożyć się na co* (4): który [stan duchowny] widząc wiárę Páná Kryftufowá w niebieſpieczenftwie ofátánnim/ nie fá trudni przyłożyć fie ná tę wojnę/ tym co przodkowie náſzy zá fkarb ſwięty w

kościeléch [...] zachowali. *OrzJan* 111; *GrabPospR* L2v, M2; [*BielKron* 1597 746]. Cf »pieniądzmi przyłożyć się«.

*przyłożyć się czym* (7): Chroń się człowieka mocnego/ Boć łobie niechce rownego: Ani się też fkláday z dworem/ Przyłożyłz się zawnždy wołem. *BierEz* M2v; *Diar* 77; *ReszPrz* 112; áby [wszyscy] częścią iákąkolwiek zyłku łwého/ do tego [*do wyprawy wojennej*] fie przyłożyli *OrzJan* 124, 111; *WujNT Gal* 2/6; [*AktaSynod* III 598]. Cf »pieniądzmi przyłożyć się«.

*Ze zdaniem dopełnieniowym* (1): áby fie do tego przyczyną łwą przyłożyli/ żeby náuká zbáwienna/ którą opowiadáli/ w łercách wálznych nie ginęła *ReszPrz* 112.

*Zwroty*: »[na co] pieniądzmi, [[jaką] summą] się przyłożyć« (1): A ząsież dla niewdzięczności, álbo contumeliieý znácznéý [*obdarowanego*]: [...] tedy nie tylko łczéré dárowanie rzeczy, ále y tę ná którą fie pieniądzmi przyłożył tráci. *SarnStat* 1275; [Ná co téż Królowa I.M. z chęci y łálki łwéý przeciw R.P. fumną łtá tysięcy złotych do rąk Ie<sup>go</sup> M. Páná Podłkárbiégo Koronnégo dáných/ przyłożyć fie raczyłá. *JanPrzyw* 126].

»spólnie [*do czego*] się przyłożyć« (1): Trzebáby y tych opuścić w ich niebezpiecznościách/ ktorzi pod zasłoną wolności iákich/ niechcą fie łpolnie do obrony Rzeczyłpolitey przyłożyć [*communes operas navare nolunt reipublicae defendendae*]. *ModrzBaz* 125v.

*Przen* [*czym do czego*] (1) : bo kiedy fie pan Wapowłki/ pan Kołtká/ pan Derłniak/ rozumy łwemi do thego przyłożą/ włkrzei fie z nowu oná ich *Academia Padewłka GórńDworz* C2.

2. *Zająć się czymś, dołożyć starań, przyczynić się do czegoś; anniti, incumbere* *Modrz* (8) :

*przyłożyć się do czego* (6): Ná co [*czczenie Trójcy Świętej*] wiele ich zezwoliło: á ołobliwie przyłożyli fie do tego niektorzy Cefárze/ gwałtem ná to niektorych przymułzáiąc *NiemObr* 134; *ActReg* 32. Cf *Ze zdaniem*.

*przyłożyć się k(u) czemu* (2): ktory [*kanclerz*] imieniem krolewłkim łzeroko to w woýłce rozwodził/ áby fie przyłożyli ku odciągnieniu *BielKron* 306v. Cf »przyłożyć się pilno«.

*przyłożyć się czym* (1): Przyłożyłem fie do tego pilnymi namowámi łwymi/ áby ten/ przeciw ktoremu miánowicie I.M. X*łqdz# Kłanonik#* vrobił Wędzidło łwe/ ná to odpisał *CzechEpPORz* \*4.

*Ze zdaniem dopełnieniowym* [*zawsze z zapowiednikiem: do tego; aby, iżby*] (4): Wynidę przeciwko tobie [*kto chce słuchać*]/ rękomá cie oblápię/ y [...] oco iedno pytać będziefz/ przyłożę sie do tego ábym tho łtobą vmiał. *Leop* B4v; *ModrzBaz* 108, 143v; *CzechEpPORz* \*4.

*Zwroty*: »przyłożyć się pilno [*k czemu*]« (1): ci ktorym thám było rołkazano ábo być łámym/ ábo vffy łwe połłác nieprzyłożyli fie pilno ktemu *BielKron* 306.

»przyłożyć się wszytką mocą, co napotężniej« = *omnibus viribus anniti* *Modrz* [*szyk zmienny*] (1:1): A iżbyłmy to przekłętwo z pośrzedku łiebie wygládzili/ do tego fie co napotężniej przyłożmy [*in id vero omni animi impetu incumbamus*]. *ModrzBaz* 143v, 108.

3. *Przywyknąć, przyzwyczaić się; assuefacere se, assuescere, durare se* *Mącz* (17) :

*przyłożyć się komu* (1), *czemu* (10): Bo mleko włafney matki [...] niemowiátku: barzo łłuży/ [...] bo fie mu przyłożyło/ y nim fie wychowało w żywocie będząc. *FalZioł* V 35v; czemu woda kwafney kapufty purgatią czini w żoładku zwłafzcza prołstich ludzi ktorzi fie lekarłtwam z apteki nie przyłożyli. *GlabGad* I3, G3v, H5, K8v; *MiechGlab* \*5v; Złým żonám czas nie [po]może, Im dalej, tym cięższe

[łoż]e; Niepodobno by mogło być By sie im kto mógł przyłożyć. *BierRozm* 4; *GliczKsiąż* E2v; Durare se ad laborem, Náłożyć sie/ Prziłozić sie robocie. *Mącz* 98b, 427b; [ale iefliby był złym wychowanie<sup>m</sup> zą młodu zepłowan/ takżeby sie był zbytkom iákim przyłożył/ miał być ku wielkiey szkodzié á lkázie miástu wlfytkiemu *LorichKosz* 8v; *WannNow* 68]. Cf »z młodu się przyłożyć«.

*cum inf* (4): Acz ci go [syna] ty nye dafz do szkoly ná náuki dobre/ przed sie go domá od złości nye wlftrzeżefz/ myáto pińánya/ czytánya/ coby sie w szkole náuczył/ domá z fluzebniki/ s párobki/ kart/ koftek/ grác sie przyłoży *GliczKsiąż* I7v, F6v, K7; Assuescere legibus, Przyłożyć sie/ być posłufznym praw. *Mącz* 427a.

*Zwrot*: »z(a) dzieciństwa, z młodu się przyłożyć« = *a teneris assuescere* *Mącz* [w tym: czemu (1), aby (1)] [szyk zmienny] (2:1): A nazdrowfzy iefł [miód] temu kto sie iemu z młodn [!] przyłoży. *GlabGad* K; *GliczKsiąż* K4v; *Mącz* 427a.

*Szereg*: »przyłożyć się i náuczyć« (1): Yáko tedy gdi źrzebcá dopiro one<sup>go</sup> wzyáfłfy s páftwifká/ dobrzy gofpodarze oliadáyac/ kloc yemu włóczyć przyprávuyá/ aby sie cyągnác y ná łobyé ludzi nofić przyłożył y náuczył. Tak też rodzicy s fwymi dzyećmi obchodzić sie máyá *GliczKsiąż* F6v.

#### 4. Dotknąć (1) :

*Zwrot*: »[do czego] rękami się przyłożyć« = *zacząć coś robić* (1): Ale rzádenie ludzi iefł iáko fiekierá z młotem/ y koń z łzáblá y woyfkem: do ktorých iefłi sie nie przyuczyfz/ á rękami fwymi nie przyłożyfz: nic nie będfiefz vmiał. *SkarKazSej* 663a.

5. *Wejść, wnikać* [do czego] (1) : [pisze] Seruetus Hifzpan/ [...] iż BOg w drzewie/ drzewem/ w kámieniu/ kámieniem/ w klocu sie łtawa klocem/ ták iż ná sie bierze prawdžíwą *formam* y *substantiam* tey máterey/ do ktorey sie przyłoży. *ReszPrz* 76.

6. *W funkcji strony biernej*: *Zostać włączonym* [do czego] (1) : NIEVCZCIWOSC łów y wfczypliwość do tegóz tytułu *Calumnia* ma sie przyłożyć: Acz ná niektórych mieyfłách *ad Inordinatas* to referuiá. *SarnStat* 753.

*Synonimy*: 1. przyłączyć się; 3. náłożyć się, nawyknać, náuczyć się, przyzwyczaić się.

*Formacje współrdzenne* cf ŁOŻYĆ.

Cf PRZYŁOŻENIE SIĘ

JR, LW